

τ Veronikan

Nr 1/2015

T-Veronikan

Årgång 20 nr 1/2015

T-Veronikan ges ut av Örebro Läns Botaniska Sällskap. Bidrag till tidningen, synpunkter på innehållet och tips om botaniska händelser mottages tacksamt av redaktionen. Citat ur T-Veronikan får göras, om källan anges. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera insända bidrag.

Ansvarig utgivare

Daniel Gustafson

Redaktion

Gunilla Dahlén 070-325 36 22
dahlen.gunilla@gmail.com

Lena Bjärmark 0701-75 71 25
bjarmark@gmail.com

Daniel Gustafson 073-714 16 06
daniel.gustafson@telia.com

Arne Holmer 0582-407 58
arne.holmer@telia.com

Björn Nordzell 019-24 40 31
bjorn.nordzell@telia.com

Material skickas till:
teveronikan@gmail.com

Omslagsbilder

Ögonpyrola *Moneses uniflora*, vår enda pyrolaväxt med en ensam blomma, har under senare år minskat betydligt i södra delen av landet. Har av Svenska Botaniska Föreningen valts till Årets växt 2015. Se vidare information på sidan 15.

Trubbnate *Potamogeton obtusifolius* är sällsynt men man har funnit den i såväl större sjöar, som Hjälmarens, Sottern och Vättern som i grunda, näringsrika vatten på dybotten. Se för övrigt artikel på sidan 12.

Text och illustrationer: Björn Nordzell

Manusstopp för

T-Veronikan

nr 2/2015 15 april

Utgivningsplan:

4 nr, febr, april, sept, dec

Hjälp sökes!

Vill du vara med och hjälpa till med praktiskt arbete i föreningen? Har du tips om någon som kan passa som kassör? Hör gärna av dig till oss!

M.v.h. styrelsen och redaktionen

Annonspriser, kr:

	1 inf	2-4 inf
Helsida	1000	800
Halvsida	700	600
Kvartssida	500	400
Åttondel	350	300

ISSN 1402-2419

Vice ordföranden har ordet

Daniel Gustafson

Tidig vår i nytt klimat?

Våren känns alltid lika välkommen när den kommer. Snödropparna vid söderväggen, blåsipporna på Sörön, hasselblom och videokissar, den första tussilagon i dikeskanten, o.s.v. Årets vinter har varit ovanligt lätt att uthärda, för oss som inte gillar snö och kyla. Självt har jag haft sommarjackan på hela vintern. En vinter som denna blir man dock påmind om de stora förändringar som sker i världens klimat. Hur kommer vintrarna hos oss i Norden att bli framöver? Troligen kommer vi att ha en del kalla och snörika vintrar även i framtiden, men prognoserna säger att vi får mildare klimat och att nederbörden i form av regn kommer att öka under vintern.

Ett varmare klimat påverkar förstås naturen på många olika sätt. Vi märker det på att flyttfåglarna anländer tidigare och växter som blommor tidigare. Arter som lever i nordliga miljöer, som t.ex. i våra fjälltrakter, kommer att tryckas ytterligare

Jätteloka *Heracleum mantegazzianum*.

norrut och kanske får svårt att hitta livsrum. Samtidigt får mer sydliga arter lättare att överleva när vintrarna inte är lika stränga. I jordbruket kan vi odla mer värmekrävande arter och i skogsbruket blir det mer ekonomiskt lönsamt att odla lövträd även på våra breddgrader.

Ett förändrat klimat medför förändrade ekosystem. Ett varmare och blötare klimat ger snabbare igenväxning av känsliga marker. Ökad frekvens av värmeböljor och stormar kanske medför positiva effekter på den biologiska mångfalden genom ökad mängd bränder och stormfällningar. Exotiska och införda arter från varmare klimat överlever och får lättare att klara sig, ofta på bekostnad av inhemska arter. Problemet med så kallade invasiva arter finns här hos oss redan idag. Lupinerna breder ut sig i vägkanter och trädgårdar överallt i Sverige. Jättebalsamin, kanadensiskt gullris och jätteloka är andra exempel på arter som kommit hit under 1900-talet och nu sprids i landet. Kommer andra arter skapa problem i framtiden?

Även om det är med skräckblandad förtjusning, så blir det intressant att följa florans utveckling i länet framöver. Det är i dessa tider kanske viktigare än någonsin att dokumentera och följa förändringar i naturen. Vi måste ha kännedom om de arter som förs in som prydnads- eller nyttoväxter. Vilken skada kan de göra om de sprider sig i naturliga miljöer?

Jag vill som ett lite gladare avslut på denna krönika passa på att hälsa två nya personer välkomna till styrelsen: David Tverling och Margareta Hedman. Det ska bli roligt att arbeta tillsammans med er (och förstås även med den övriga styrelsen och alla medlemmar) i föreningens verksamhet under året!

Med förhoppning om en förunderlig vår!

Till minne av Inga Hedgren

Text: Elisabet Kocken och Per Erik Persson. Bild: Elisabet Kocken.

Min vän Inga.

Vår Inga har lämnat oss alldeles för tidigt. Hon blev sjuk just när hon äntligen fått möjlighet att arbeta med det hon brunn för – Örebros herbarium. Alla tusentals belägg ska registreras för att lätt vara tillgängliga för framtida forskning. Inte en enkel uppgift, med bland annat tolkning av gamla handstilar och namnteckningar, som dock Inga genom idogt arbete lärt sig. Inga var navet i vårt arbete i herbariet. När jag besökte henne på sjukhuset var hon mindre orolig för sin egen situation än för hur vi ska kunna komma igång med registreringen – en fråga som blir svår att lösa är jag rädd. Hon var även i övrigt mycket betydelsefull för vårt sällskap, som sekreterare i många år och en engagerad idéspruta.

Inga hade också ett varmt hjärta och visade alltid stor omsorg om allt och alla, angelägen om att alla skulle kunna vara med. På

sjukhuset bad hon mig också ringa den och den för att tala om hur mycket hon uppskattade dem, men sen sa hon att hon skulle skriva. Om hon orkade vet jag inte, men nu vet ni alla.

Självklart var hon också en aktiv deltagare i våra exkursioner. Otaliga är timmarna då vi i ur och skur vandrat, krupit och tittat på både vanliga och ovanliga växter i närområdet såväl som på andra ställen i landet. Det är skönt att kunna minnas vår allra sista exkursion tillsammans. I sällskapets regi var vi under Arne Holmers kunniga ledning till Herrfallsäng (se hemsidan). Ovanligt många deltagare hade slutit upp denna underbara dag i början av juni. Här hade jag också den stora glädjen att få träffa Ingas dotter för första gången. En härlig vandring i lövängen följdes av en tur i lövlunden och betesmarken, där rikliga fynd av månlåsbråken blev höjdpunkten. Ett varmt minne i mitt hjärta.

Inga på Öland sommaren 2012.

Jag kommer förutom växttittandet på exkursionerna, diskussionerna vid herbariemötena också sakna vår sms- och mms-konversation. Hade vi någon fin växt eller vy, så gick ett mms. Oj vad tomt det blir! En speciell, unik, engagerad och varm Inga har lämnat oss. Hon lämnar ett stort tomrum efter sig men också många ljusa minnen.

Mina varma tankar går också till Ingas dotter Linda och barnbarnet Marina.

Elisabet

Mossexkursion i Kilsbergen 2014.

Inga Hedgren till minne.

Efter en tids sjukdom har föreningens förra sekreterare Inga Hedgren avlidit i en ålder av 60 år. Hon arbetade med dataregistrering av växterna i Örebroherbariet och började med detta redan under den tid då Ingrid Engström var ordförande. Arbetet skulle göra det möjligt att söka i herbariet på ett tidmässigt sätt. Under en följd av år arbetade hon med detta avlönad med särskilt anvisade medel. Herbariet ägs som bekant av Örebro kommun och vi förvaltar det åt dem. Hon valdes också snart till styrelsens sekreterare, en uppgift som hon hade fram till årsmötet 2013. Därefter kvarstod hon som styrelseledamot. Under hela tiden har hon ägnat herbariet liksom arbetet som sekreterare mycket stort intresse. Herbariet spelade under senare delen av hennes liv en viktig roll. De praktiska uppgifterna att boka lokal för våra inneaktiviteter och se till att det fanns kaffe och bröd, en viktig del i en förenings liv, tog hon oftast på sig. Hon är i ljust minne!

Per Erik

Inga under exkursion till Dalsland 2011.

Exkursion till Öland 2012.

Rapport från årsmötet den 22 februari

Text och bild: Arne Holmer.

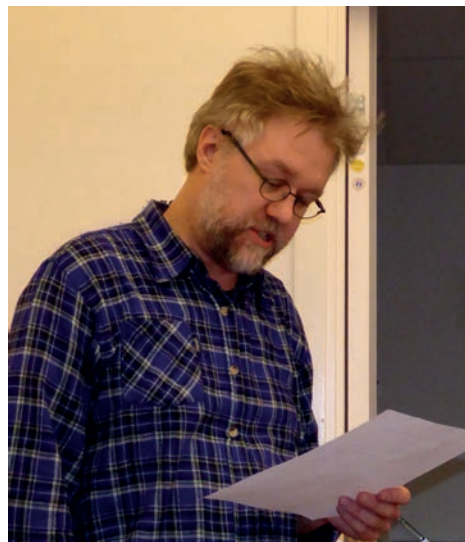
I år samlades Botaniska Sällskapet för årsmöte i Föreningarnas hus på Slottsgatan i Örebro. Ett 30-tal medlemmar var med på årsmötet och efterföljande föredrag.

Det har närmast blivit en tradition i Botaniska Sällskapet att vidtala Leif Sandgren att leda förhandlingarna. Det gjorde han även i år på sitt trevliga och effektiva sätt. Vid sin sida hade han Therese Aremyr som protokollförare. Innan vi började följa dagordningen bad Leif oss att resa oss upp och med en tyst minut hedra minnet av två medlemmar som gått bort under året, Sven Engström och Inga Hedgren.

Av verksamhetsberättelsen framgick att föreningen är större än någonsin med 148 medlemmar. Eftersom posten som kassör varit vakant under året har Herbert Kaufmann, som egentligen avgick ur styrelsen vid förra årsmötet, hjälpt till med att hålla ordning på finanserna. Han kunde berätta att den ekonomiska ställningen är god, bl.a. genom bidrag, donationer och fler medlemsavgifter. Revisorernas berättelse lästes upp av Christer Klingberg och mötet gav styrelsen ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.

Ordförande Leif och sekreterare Therese.

Valberedare Michael Andersson.

Valberedningen hade haft en svår uppgift i år. Någon ny kassör stod inte att finna varför den posten fortsätter att vara vakant. Rain Nylund lämnade styrelsen och ordförandeposten. Någon ny ordförande fanns det inte heller något förslag på. Som nya medlemmar i styrelsen invaldes David Tverling och Margareta Hedman. Tyvärr avsåg sig valberedningen fortsatt uppdrag och ingen ny kunde tillsättas.

Per Erik Persson utnämndes till hedersmedlem. Han är en av dem med längst medlemskap i Botaniska sällskapet, ända sedan ungdomsåren på 1960-talet. På senare år har han varit Sällskapets ordförande.

Efter förhandlingarna och en kaffepaus underhöll oss Leif Sandgren genom att berätta om en vistelse i Kina. Leif är professionell

ringmärkare och detta hade gett honom chansen att arbeta en tid vid en fågelstation där borta i öster.

Slutligen delades ett stort fång blommor ut. Avgående ordföranden Rain Nylund tackades, likaså tackades Michael Andersson och Margareta Olsson för arbetet i valberedningen. Herbert Kaufmann tackades för att han hjälpt till med bokföring och bokslut. Leif Sandgren förärades blommor med tack för dagens föredrag och mångårigt ordförandeskap vid sällskapets årsmöten.

Mer information om årsmötet finns på hemsidan där även årsmötesprotokollet och verksamhetsberättelsen finns att läsa: ”http://olbs.se/arsmoetet_2015.htm”.

Per Erik Persson, ny hedersmedlem.

Det gör ont.....!

Text: Karin Boye och Herbert Kaufmann.

”Ja visst gör det ont när knoppar brister.

Varför skulle annars våren tveka?

Varför skulle all vår heta längtan

bindas i det frusna bitterbleka?

Höljet var ju knoppen hela vintern.

Vad är det för nytt, som tär och spränger?

Ja visst gör det ont när knoppar brister,

ont för det som växer och det som stänger.

.....”

Så börjar den kända dikten av Karin Boye! Om Karin Boye var intresserad av botanik vet jag inte, men hon skildrar på ett utmärkt sätt den inneboende växtkraften i trädens knoppar som frigörs under våren. Den växtkraften som frigörs av den begynnande våren genom solstrålar och värme.

Att det gör ont när knoppar brister kan man ana när man tittar på en knopp av hästkastanjen. Bladen är hårt knuta under ett skyddande brunrött hölje. När solljuset träffar knoppen och bladen så blir de snart gröna, de växer fram och utvecklas till jättestora blad. Hela förloppet finns inprogrammerat i växternas gener, naturen själv styr hela förloppet utan att människan behöver ingripa eller hjälpa till.

Knoppen känns klibbig, vad klistret tjänar till vet jag inte, men det har säkert en funktion som naturen har utvecklat under den långa evolutionstiden för arten.

Bladen förser trädet med näring och under många år upprepas växtcykeln. Trädet blir så småningom jättestort, hästkastanjen blir över 10 m högt. Under våren smyckas trädet med vita eller rosa klasar liknande kandelabrar. Snart utvecklas de bruna frukterna, kastanjer, på trädet som omges av taggiga höljen.

På hösten faller de ner till marken och några gror och ett nytt träd bildas och säkrar artens fortlevnad. Av ålder eller av sågen faller så småningom alla träd, en cirkel är sluten!

Utvecklingen i några bestånd av backsippa

Pulsatilla vulgaris i Närke

Text: Lars Löfgren. Bild: Arne Holmer.

Backsippa *Pulsatilla vulgaris*

Beteskrävande art på åsar och sandfält m.m. Se f.ö. Närkes flora (Löfgren 2013).

De större backsippbeståndens utveckling:

Askersund Snavlunda reservatet kring Trehörningens NÖ-spets, minst 128 plantor 1978 Hallin; "Snavlundadeltat, länets största koncentration av växtplatser för den" (Ekholm & Hallin 1980b); 380 473, 85 ex 2004 (Floravakten); 10 ex 2007 K. Sund; 390 468, 11 ex 2004, 397 472, 10 ex 2007 (Floravakten). S om Tycke 417 481, några 100 ex 1967 (Ekholm & Hallin 1980b, Hallin ms). Grinden S om Hult 1930 (Broddeson ms); Tjälvesta ängar, särskilt intill torpet Vik (Swidén ms 1946); äng NÖ om Grinden vid vägskalet, rikl. 1960-talet B. Fredriksson; något 100-tal (Ekholm & Hallin 1980b); Grinden 395 463, förr stort bestånd, nu uppodlat, backsippan borta, 1990 P. O. Führ !. Tycke 426 479, åskrön och Ö-sluttning, några 100 ex (Hallin ms); fyra växtplatser (Ekholm m.fl. 1984); betesslänt nära ladugårdsravinen, 20 m², täml. rikl. 1990 !; Tycke by, jättebestånd förr enl. Tyckebo 1994 (B. Zet-

terberg); 424 481, 426 479, 102, resp. 181 ex 2004 (Floravakten).

Hallsberg Hallsberg Ekeberga 504 642, 100-tals 1971 (Dalhielm ms); 100 ex 1974 Nilsson; moränholme 1979 (Dalhielm 1985); något 100-tal längs bryn (Ekholm & Hallin 1980a); den rikaste av Hallsberg kommuns sju kända växtplatser (Ekholm m.fl. 1984); 372 ex 2004 (Floravakten); 100 ex 2009 H. Rygne. *Sköllersta* Sörby (Gellerstedt 1852); (Hartman 1866); (Kjellmert 1947); kulle 300 m V om Sörby 561 721, 158 ex 1976, 167 ex 1980, 126 ex 1990, 175 plantor, fler än någonsin 1993, 231 ex 1994, 226 ex 1997, stabil lokal, hästbete 1999 Holmer; 468 ex 2004 (Floravakten); 164 ex 2009, 301 ex 2010 Holmer. SV om Värsta 556 749, 11 ex 1993, 6 ex 1999, 6 ex 2004 Holmer; 6 ex 2004 (Floravakten); 1 ex 2009 Holmer. Egeby (Gellerstedt 1852); (Hartman 1866); i hela backen (Broddeson ms); Enåsbacken 1926 (Broddeson ms); Egebyåsen, S-änden 1942 (Broddeson ms); Enåsbacken, 1 km SÖ om Kävestaskälet 1954 U. Starbäck (S); 560 730, 34 ex 1969, 92 ex 1975 Holmer; knappt 100 ex i SÖ-delen 1975 (Ekholm & Hallin 1980a); 11 ex 1982 (Hallin ms); 21 ex, hotas av kvävande gräs och upplöjning närmast

Backsippa Pulsatilla vulgaris.

åkern 1989, 13 ex, kvävs av tungt gräs 1990, 21 ex 1993, 20 ex 1998, 17 ex 2004, 16 ex 2009, 18 ex 2010 Holmer. *Viby* Stavån 431 364, ca 0,8 hektar 1953, eldhärjat 1973 (Hallin m.fl. 1992a); N om Åvik, S om järnvägen, Ö om Örebrovägen 1960-talet B. Fredriksson; (Östansjö Biologiska Förening enl. Öberg 1972b); områdets NÖ-del, något 100-tal ex, har spritt sig S-ut utanför reservatet (Bengtsson 1974); nära järnvägen och ån, ingen igenväxning, 100-tal ex 1991 !.

Kumla *Kumla kyrkan* 1880 C. F. Elm-qvist (LD); Kumla 1914 G. Hjort (UPS); 500 m S om kyrkan 1938 R. James (S); Kumla högar (Furuholm 1972); 200 ex 1974 Nilsson; rik förekomst (Ekholm m.fl. 1984); ganska vanlig 1990 (Hallin m.fl. 1992a); 550 630, 102 ex 1991 !; 182 ex 1999 Holmer; 628 ex 2004 (Floravakten); 150 ex 2008 I. Teljå; 380 ex 2009 (Floravakten). Sannahed 1901 E. Ordell (OREB); Blacksta, ca 70 ex 1923 (Broddeson ms); Sannahed på åsen till vänster om vägen då man kommer norrifrån (Jansson 1946); förr rikl. (Jansson 1955b); åstoräng 537 632, rikl. 1970 (Hallin ms); (Furuholm 1972); 45 ruggar 1990 !; i relativt stort antal 1991 (Hallin m.fl. 1992a); Blackstarereservatet, 270 ex 1992 R. Karlsson; 282 ex 1999 Holmer; 282 ex 2004 (Floravakten); 20 ex 2008 I. Teljå; 226 ex 2009 (Floravakten).

Bacsippa P. vulgaris.

Lekeberg *Kräcklinge* 200 m N om kyrkan, ett 100-tal ex 1926 (Broddeson ms, S); Strängstorp 617 530, åsslutning, 23 ex 1978 (Hallin ms); obetad åsrest invid vägen, 8 ruggar i delvis avhyvlad vägslänt 1990 !. 800 m N kyrkan, mer än 200 ex 1926 (Broddeson ms); täml. rikl., kvar ännu (Jansson 1955b); Storängstorp, en god förekomst (Furuholm m.fl. 1973); åsen 100 m S om avtagsvägen till Strängstorp, mycket starkt hotad av pågående husbehovstäkt (Andersson & Edberg 1974); åsen 623 530, ca 420 ex 1978 (Hallin ms); åskulletoopp vid stort grustag, 19 ex i tjockt gräs 1992 !.

Örebro *Lännäs* Egeby 1926 Broddeson (S); Egeby, åsen, 5 000 ex, 10 000 blommor 1950 (Broddeson ms); åsslutning V om Segersjö, rikaste växtplatsen i länet, nu fredade (Jansson 1955a); Segersjö, vid landsvägen, någon km Ö om Åsbyvägen, rikast, vackrast och värdefullast i länet, förr grävd och trädgårdsplanterad (Jansson 1955b); 25 000 ex enl. uppgift (Furuholm m.fl. 1973); 15 000 ex (Janzon 1974b); Lännäsåsen mellan Segersjötorp och Boäng, V om vägen, rikl., torde ha få motsvarigheter i länet (Andersson & Edberg 1974); landskapets rikaste förekomst, har vid ett tillfälle uppskattats till 25 000 blommor (Rosenberg & Hallin 1983); den

i särklass rikaste förekomsten i länet, 15 000 till 20 000 ex (Ekholm m.fl. 1984); ca 0,5 hektar, rikl. i naturminnet samt 30 ex i vägen N-ut 1990 !; rikast i länet, rikl. 1991 (Hallin m.fl. 1992b); 48 000 plantor 2004 (L. Åslund). *Mellösa* N om Åkerbytorp, ca 500 ex 1927 (Broddeson ms). N om Blombacken, 1 600 ex 1927 (Broddeson ms); Blombacken, 200 ex på naturtomt 1982 (Länsstyrelsen); byns S-del 634 827, 30-tal ruggar i tjockt gräs, delvis skyddade mot fårbeta, ett nordligare bestånd i hagen utgånget sedan många år enl. ortsbo 1992 !; 10 ex 2004 (Floravakten). *Mosjö* Mosås, ängsbacke 1931 S-O. Rosén (OREB). Norrbyås SÖ om Ön, Ö-slutningen, 100 ex 1921 (Broddeson ms); strax S om Ön (Furuholm.fl. 1973); 127 plantor, livskraftigt bestånd i betad hage 1999 Holmer; 391 resp. 80 ex 2004 (Floravakten); 587 ex 2005 (Floravakten).

Arboga *Götlunda* Sjömosjön 1983 O. Norrgrann [avser lokal N om ån i Västmanland, Fellingsbro].

Litteratur

Löfgren, L. 2013: *Närkes flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Rosenpilört *Persicaria minor* i Närke

Text: Lars Löfgren. Bild: Arne Holmer.

Kulturgynnad strandväxt. Se f.ö. Närkes flora (Löfgren 2013).

Askersund *Askersund/Hammar* Norra Vättern, steniga stränder (Stålberg 1939). *Askersund* Djupviken 293 503, SÖ om Petersberg 1927 Broddeson (S). *Hammar* Råå, Vättern (Segerström 1932). Dalmark (Segerström 1932). *Lerbäck* nära gästgivargården, ymn. i ett dike 1884 R. Sernander (UPS, Hedera 1886, Samuelsson 1923b).

Hallsberg *Hallsberg* V om Herrfallsäng, fukt-sänka i sandig tallskog 400 m ÖSÖ om Melsäter hållplats 1931 Broddeson (S/E&K). Stocksätter, kärr, rikl. 1968 (Dalhielm ms). *Sköllersta* Siggetorps kvarndamm 535 726, 1925 (Broddeson ms). 500 m Ö om Kildhagen, S om vägen Kävesta–Kvarntorp, skogsväg 1956 U. Starbäck (S/E&K). *Svennevad* Glottrasjön, västra stranden strax N om Norrgårds badställe på klipphäll 1940 (Kjellmert 1947, OREB, LD, UPS/E&K). Örberga 1992 Holmer. *Viby* Kärr (Gellerstedt 1852, Hartman 1866). En km N om Vretstorp station, göl Ö om landsvägen, få individ, 7 i blom 1925 (Broddeson ms). Damm S om Åsen 1940 Broddeson (S/E&K). Knösasjön 1940 (Broddeson ms). Värnsta 510 487 (Nilsson 1974b); 1978 Nilsson. Värnsta 516 476 (Nilsson 1978).

Kumla *Hardemo* 200 m Ö om vägen Skyberga–Berga, Ö om vägen, damm i hage, 40 ex 1939 Broddeson (S/E&K).

Degerfors *Nysund* Skagen V om Eka 1961 U. Starbäck (S/E&K). Vårbogrind 515 159, sandstrand 1993 ! (OREB).

Lekeberg *Edsberg* Härvesta 588 490, 50 m S om landsvägen och

SÖ om där Härvestavägen tar av, vattenpöl, 3 ex 1933 Broddeson (S/E&K). *Hidinge* S om Garphyttans nationalpark, pöl intill landsvägen (Asplund 1923); Svenshyttan, litet skogskärr 1925 E. Asplund (G. Samuelsson: *Plantae Suecicae* exs. 674/E&K). *Knista* Fjugesta, strand 1920 P. G. Wahlstedt (S). *Kräcklinge* Falkenå 1846 Hamnström (LD/E&K); 1847 Zetterstedt (S, UPS/EFr, Samuelsson 1923b); Falkenå norra hage (Gellerstedt 1852); (Hartman 1866); 1868 A. Beckman (S). Långhamma, dykärr, ca 25 ex 1929 (Broddeson ms). Kärr 100 m Ö om Skogalund 1929 Broddeson (S).

Örebro *Almby* nära Hjälmarsberg (Hedera 1887). Några m S om Svartåns mynning ca 200 m Ö om Ormestabäcken 1925 Broddeson (S/E&K). *Asker* Lugnet 1868 E. Rathsmann (LD, UPS/CLi, E&K,

Rosenpilört *Persicaria minor*.

Samuelsson 1923b); strax bortom första torpet till höger vid Gällerstavägen Hartman (UPS/CLi). *Glanshammar* Skävesund 1925 Kierkegaard (OREB); 1925 T. Vestergren (S/E&K); 756 777, 1995 Nilsson (Löfgren m.fl. 1998g). Skävesund 750 776, betad strandäng 1995 (Nilsson 1998). Skävesund 753 776, betad alkärr 1981 (Nilsson 1986, LD/E&K). Skävesund 751 776, betad strandskog 1982 (Nilsson 1986, LD/E&K). Skävesund 750 776, fuktig, betad strandäng 1995 Nilsson (OREB). Sticksjö 747 802 (Nilsson ms 1986). *Kil* Tysslingens Ö-sida, på lera i betad strandäng, flera ex 1989 Asklund (UPS). *Lillkyrka* Hjälmarstranden (Hartman 1866). Vid avtagsvägen till Götarsvik (Gellerstedt 1852 ss. *Polygonum mite* × *minus*). Ersön [?]1903 S. Birger (Samuelsson 1923b). Götarsvik 1925 T. Vestergren (S/SEK). Ekeberg, hagdamm vid Lilla Ältringe 1923 Kierkegaard (S). Ekeberg, Österängen 1925 Kierkegaard (OREB). 500 m S om Sjölanda, vägdike 1954 C. G. Alm (UPS). Fogdören 1989 ! (OREB/UMa). *Långbro* Karlslund, Rävängen, förr (Furuholm m.fl. 1973). *Lännäs* nära Segersjö (Hartman 1866). Segersjö 1889 J. Eriksson (S). 300 m V om Hampetorps brygga 582 920, 1928 Broddeson (S/E&K). Vinön 1965 Nilsson. Äspenäs 591 907, öppet alkärr nära Hjälmaren, 6 ex 2007 Nilsson (OREB). Äspenäs 591 904, öppet i uttorkat alkärr nära Hjälmaren, 5 ex 2007 Nilsson (OREB). *Mellösa* Råby 1890 F. R. Aulin (Samuelsson 1923b). Skogstorps brygga 703 836, 1925 Broddeson (S). Gluggenäsviken 695 855, 1925 (Broddeson ms). *Rinkaby* Myrö, nedom gården vid Hjälmaren (Hedera 1887); Myrö, vid gamla dammar och diken SV om herrgården 1901T. Svedberg (S, UPS, Samuelsson 1923b); 751 714, 748 716 (Nilsson ms 1986). Kolja 743 748, strandkärr vid Hjälmaren 1957 Nilsson (OREB). Äsplunda 744 716, 1982 (Nilsson 1986, LD/E&K). Äsplunda 746 717, 746 719 (Nilsson ms). Äsplunda 744 722, 6 ex 1982 (Nils-

son ms). *Täby* Ulfgryt (Hartman 1866). *Vintrosa* (Hartman 1866). Vintrosa 1921 A. Jansson (S). *Örebro* Skebäck (Hartman 1866); N om ån vid Skebäck (Hedera 1887).

Arboga *Götlunda* Locknäs 1862 Blomberg (OREB, UPS, Samuelsson 1923b); 1864 Blomberg (LD, UPS/CLi, E&K, Hartman 1864, Samuelsson 1923b). Humlemysrviken 1864 Blomberg (LD/E&K, Hartman 1866, Samuelsson 1923b); 1875 C. och R. Hartman (UPS/CLi, Samuelsson 1923b). Nannbergaviken, Blomberg (Hartman 1861 m.fl.). Östra Valen uppe på land vid en åkerren 1887 A. Callmé (UPS, Samuelsson 1923b). Valen 703 974, flerst. 1925 (Broddeson ms). Valen 695 978, Östergårdens hamn 1926 (Broddeson ms). Östra Valen, hållar innanför skär 7 vid Tjuran 1932 (Morander 1986, UPS). Valens östra del, brandfläck mellan Harkärret och gården 1933 (Morander 1986, UPS). Valens östra del, strax Ö om södra båthamnen 1933 R. Morander (UPS). Valen 705 967, V om fyren, ymn. 1925 (Broddeson ms). Valen, S-sidan V om gården, alkärr 1973 S. Ryman (UPS). Valen 705 972, Ö om fyren 1925 (Broddeson ms); 1988 ! (OREB).

Följande Götlundauppgifter 1877–1933 avslöjades genom undersökningar av vegetationen i samband med och efter Hjälmarsänkningen enl. Callmé 1887, Grevillius 1893 och Morander 1986 (UPS): Hengrundet 65710 15010, Notholmen 65711 15007, Södra Tvillingberget 689 987, Tärnhällen 689 990, Östra Forberget 695 956, Balgbergen 2, 721 955, Västra Bälgo 720 956, Abborrudden 721 957, Sandgatsberget 720 962, Kepudden 725 965, Ässön 727 973.

Litteratur

Löfgren, L. 2013: *Närkes flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Några *Potamogeton*- och *Stuckenia*-bestämningar

Text: Lars Löfgren. Bild: Arne Holmer.

I Närkes flora (Löfgren 2013) behandlas natar styvmoderligt p.g.a. bestämnings-svårigheter. Nu har Thomas Karlsson (tack!) haft vänligheten att gå igenom ett antal svårbestämda prov, alla nu i Naturhistoriska Riksmuseet (S).

Spetsnate *Potamogeton acutifolius*

Örebro *Rinkaby* Dalröjningen 745 717, strand-kärr vid Hjälmarens 1958 Nilsson.

Arboga *Götlunda* Järnäs, källdamm 1985 !.

Rostnate *P. alpinus*

Askersund *Lerbäck* Hjertasjön 351 690, NÖ om Korpudden 1992 !.

Örebro *Almby* Glashyttan, hagdike vid Hjälm-marstranden, litet tätt bestånd 1992 !. *Tysslinge* Suttarboda 757 485, damm, 8 kvm 1991.

Gropnate *P. berchtoldii*

Askersund *Hammar* Vättern, Olshammar 157 421, vik N om kyrkan 1990 !. Vättern, Verkavi-ken 178 523, N-delen 1990 !. *Lerbäck* Bladsjön 421 544, 2000 !.

Hallsberg *Sköllersta* Kårsta 578 770, damm 1990 !. *Svennevad* Sottern, Olsgården 1944 Kjellmert. Skogaholm 443 684, damm 1990 !.

Örebro *Almby* Markasjön 699 687, 1991 !. *Ax-berg* 250 m N om Kvinnerstatorp 835 676, kanal från södra kalkbrottet 1990 Sundkvist. *Mellösa* Hjälmarens, N om Brunnsvik 693 854, 1992 !. *Täby* 1880 A. Callmé. *Ånsta* Nasta i en källa 1929 S. Waldheim.

Arboga *Götlunda* Hjälmarens, Humlemysrviken 1983 !. Högsjön 1983 !. Hjälmarens, SV om Fu-ruskallen, grav N om sommarstugeudden 1985 !.

Bandnate *P. compressus*

Askersund/Hallsberg *Lerbäck/Hallsberg* Tisa-ren 438 592 Granvik 1991 !.

Örebro *Lillkyrka* Hjälmarens, Grythem, N om Stavhäll 777 888, 1990 !. *Mellösa* Hjälmarens, Katrinelund 680 871, 1990 !.

Krusnate *P. crispus*

Askersund *Lerbäck* Tisaren, Åsbro 418 577, hamnen, flerst., spars. 1992 !.

Hallsberg *Sköllersta* SV om Berg, åkerdike 1996 Holmer.

Örebro *Asker* Breven 436 879, ån vid skolan 1990 !. *Rinkaby* Hjälmarens, Kolja 744 754, 1963 Nilsson.

Uddnate *P. friesii*

Askersund *Lerbäck* Noren 338 602, 1991 !. *Snavlunda* Trehörningen 395 473, 1990 !.

Örebro *Lillkyrka* Hjälmarens, V om Torpanäs 768 843, 1990 !. Hjälmarens, vik Ö om Furnäs 770 890, bland gropnate och spädnate 1990 !. *Lill-kyrka* Hjälmarens, N om Stavhäll 777 888, 1990 !. *Mellösa* Hjälmarens, Segersjöviken 625 885, 1990 !. Hjälmarens, Katrinelund 680 871, 1990 !.

Arboga *Götlunda* Hjälmarens, Nannberga, S om Hovgården, bland spädnate 1983 !. Hjälmarens, Humlemysrviken 725 15007, 1983 !.

Gräsnate *P. gramineus*

Askersund *Hammar* Vättern, S om Hinstorp 121 413, 1990 !. Vättern, Bastedalen 183 493, 1990 !. *Lerbäck* Tisaren 1898 A. C. Jansson. *Snavlunda* Hällasjön 400 460, 1990 !.

Hallsberg *Hallsberg* Tisaren 438 603, Tunbo-viken 1991 !. *Sköllersta* Damm N om SAKAB 1990 Holmer. *Svennevad* Sottern [1860-talet?] A. T. Björkman. Långängskärren 1989 !. Sottern, Ö om Käftesrud 452 774, 1990 !.

Kumla *Ekeby* NÖ om SAKAB, kalkbrott 1989 !.

Örebro *Mellösa* Hjälmarens, Båtstuudden 684 864, 1990 !.

Arboga *Götlunda* Testen, [nu länge sedan utdi-kad sjö] 1864 Blomberg. Bäck/väg N om Hasta by [inlopp till Hastasjön] 1929 Kierkegaard. Hjälmarens, Hästnäs, N om SÖ-spetsen 1983 !.

Gräsnete x Grovnete

P. gramineus x lucens

Askersund *Lerbäck* Långsjön 310 617, SÖ om Aboda 1992 !. Tisaren, Tisarbaden 438 592, 1991 !. *Hallsberg* Tisaren 436 597, Ö om Tisarbaden 1991 !. Tisaren 438 594, Ö om Tisarbaden 1991 !. *Svennevad* Sottern, Dampudden, bad och hamn 1989 !.

Örebro *Asker* Kilsmosågen 488 851, udden, ymn. 2 kvm 1990 !.

Gräsnete x Ålnate

P. gramineus x perfoliatus

Askersund *Hammar* Forsaviken 121 413, 1990 !. Vänneviken 175 495, 1990 !.

Hallsberg *Sköllersta* Hällebosjön 1989 Holmer. *Svennevad* Sottern, Dampudden, badet 1989 !.

Örebro *Lillkyrka* Hjälmarens, Grythem 777 888, hamnen 1989 !. Grythem, N om Stavhäll 777 888, 1990 !. *Lännäs* Hjälmarens, Dimbobadet 575 958, 1990 !. Hjälmarens, Vinön 642 940, N om Ekshagen 1989 !. Hjälmarens, Vinön 647 949, Stenören 1989 !.

Arboga *Götlunda* Högsjön, SÖ-stranden 1983 !. Högsjön, S-spetsen 1983 !. Hjälmarens, Stora Rävsvik 1975 !. Hjälmarens, Norra Bälögö 1982 !. Hjälmarens, öar S om Södra Bälgholmen 1983 !. Hjälmarens, Södra Bälgholmen 1983 !. Hjälmarens, Nannberga, vik S om Hovgården 1983 !. Hjälmarens, Lakbergsåsens NÖ-del 1983 !. Hjälmarens, Hästnäs, N om SÖ-spetsen 1983 !. Hjälmarens, Udden N om Lövön 1985 !. Hjälmarens, S om Rävsvik, Getingviken 1987 !. Hjälmarens, Foren, N- och NÖ-delen 1987 !.

Grovnete *P. lucens*

Askersund *Lerbäck* Långsjön 310 617, SÖ om Aboda 1992 !. *Snavlunda* Östersjön 379 494, 1992 !.

Hallsberg *Svennevad* Sottern, Knipphamarsviken 435 846, 1990 !.

Örebro *Asker* Brevensån, Biskopskvarn 439 887, 1992 !. *Mellösa* Hjälmarens, Segersjövikens 625 885, V om Yxnäsa udde 1990 !.

Rostnate *Potamogeton alpinus*.

Gropnate *P. berchtoldii*.

Trubbnate *P. obtusifolius*.

Gäddnate *P. gramineus*.

Gäddnate *P. natans*

Hallsberg *Svennevad* Ö om Käringkärret 396 755, 1990 !.

Arboga *Götlunda* Gruvfallet 806 914, bäcken 1991 !.

Trubbnate *P. obtusifolius*

Askersund *Askersund* Vättern, Åvikens Ö-del 217 470, 1990 !. *Hammar* Vättern, Verkaviken 178 523, 1990 !. Vättern, Aspa 168 422, Norrvikens N-del 1990 !. *Snavlunda* Trehörningen 395 473, 1990 !. Skiren 393 529, Rosendal 1991 !.

Hallsberg *Sköllersta* Sottern, Ekenäsvikens V-del 1972 Holmer. *Svennevad* NV om Gillbergaön 448 767, 1989 !.

Örebro *Lillkyrka* Hjälmaren, Fogdören 1989 !. *Mellösa* Hjälmaren, Göksholm 733 863 Varvs-viken 1990 !. Hjälmaren, Västra Sundholmen 1989 !. Hjälmaren, Segersjövikens 625 885, V om Yxnäset 1990 !. Hjälmaren 680 871, NÖ om Hästhagen 1990 !. *Svennevad* Knipphammarsviken 435 846, 1990 !.

Arboga *Götlunda* Hjälmaren, Humlemyrsviken 1983 !.

Ålnate *P. perfoliatus*

Askersund *Hammar* Vättern, Bastedalen 183 493, 1990 !. *Lerbäck* Hjertasjön 351 690, NÖ om Korpudden 1992 !.

Örebro *Asker* Sundet mellan Kullasjön och Lortviken 433 910, 1992 !. Sundet mellan Kullasjön och Östra Långsjön 433 910, 1992 !.

Bäcknate *P. polygonifolius*

Hallsberg *Bo* N om Kringsjön 368 855, bäckra-vin, massvis 1992 !.

Lekeberg *Kvistbro* Ö om Grindtorp 627 366, källdike, ymn. 1993 !.

Långnate *P. praelongus*

Askersund *Lerbäck* Skeppsön 242 627, 1992 !. Långsjön 310 617, SÖ om Aboda 1992 !. Löcknasjön 333 571, 1990 !. *Snavlunda* Trehörningen 395 473, 1990 !. Hällasjön 400 460, 1990 !.

Hallsberg *Hallsberg* Tisaren 438 595, Ö om Tisarbaden 1991 !. *Sköllersta* Hällebosjön 507 783, 1991 !.

Örebro *Mellösa* Hjälmaren 697 855, Gluggenäs-viken 1992 !. *Tysslinge* Latorp 1910 E. Jansson.

Spädnate *P. pusillus*

Örebro *Lillkyrka* Hjälmaren 770 890, vik Ö om Furnäs !. Hjälmaren 777 888, vik N om Stavhäll, bland uddnate 1990 !.

Arboga *Götlunda* Hjälmaren, Nannberga, båtvik S om Hovgården 1983 !.

Styvsnate *P. rutilus*

Askersund *Hammar* Vättern 157 421, Norrviken 1990 !. Vättern 156 421, Norrviken, bryggan 1991 !. Vättern 168 422, Kvistviken 1990 !.

Borstsnate *Stuckenia pectinata*

Örebro *Almby* Hjälmaren, Oset 730 700, 1990 !. *Lännäs* Hjälmaren, Dimbobaden 575 958, 1990 !. *Mellösa* Hjälmaren, Segersjövikens 625 885, 1990 !.

Litteratur

Löfgren, L. 2013: *Närkes flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Årets växt 2015 – ögonpyrola

Text: Ulla-Britt Andersson. Bild: Thomas Gunnarsson.

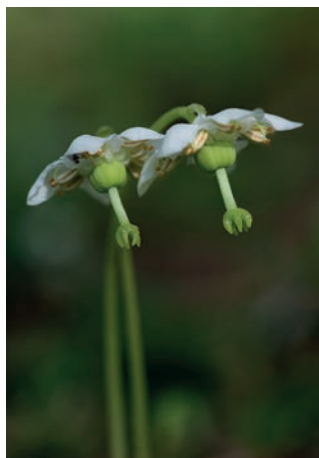
Ögonpyrola *Moneses uniflora* har av SBF:s styrelse utsetts till Årets växt 2015. Tanken med Årets växt är att den ska få en bredare allmänhet att ge sig ut i skog och mark i syfte att leta växter. Årets växt ska därför vara lätt att känna igen och helst finnas i en stor del av Sverige.

Ögonpyrola tillhör familjen ljungväxter *Ericaceae*. Den fleråriga örten blir 5–15 cm hög och i toppen av stjälken sitter en ensam vit blomma som tittar ner mot marken. De vintergröna bladen sitter nära markytan och är rundade, kortskaftade med sågad kant. Blomningen sker i juni–juli. Den rundade kapseln är upprätt och finns ofta kvar över vintern.

Ögonpyrola växer i hela vårt land, från Skåne i söder till Torne lappmark i norr. Växtplatserna är skuggiga och fuktiga, gärna med rörligt grundvatten. Äldre, mossrika granskogar av fuktig till frisk typ är den vanligaste miljön för arten. Ögonpyrola förefaller ha svårt att etablera sig i ungsogar men kan påträffas i igenväxande sand- och grustag samt i tallskogar på inte alltför urlakad sand. Ögonpyrola klarar inte modernt skogsbruk med slutavverkningar och skogsdikningar. Även upphört skogsbete har missgynnat växten.

Du är välkommen att rapportera fynd av ögonpyrola under 2015. Lägg in dina fynd direkt på Artportalen "www.artportalen.se". Fyll gärna i biotop och notera om något uppenbart hot finns mot växtplatsen. Du kan även gå in på SBF:s webbplats "svenskbotanik.se" och klicka dig vidare till fliken "Årets växt". Där hittar du en rapportblankett som du kan skriva ut, fylla i för hand och skicka in. Senast 15 oktober 2015 ska rapporterna vara inne.

I Örebro län har på "www.artportalen.se" rapporterats 73 fynd av ögonpyrola på 46 lokaler, mellan åren 1975–2014. 40 av fynden är gjorda efter år 2000. **reds. anm.**

Årets växt ögonpyrola *Moneses uniflora*.

Vattenaloe funnen i Laxå 2014

Text och bild: Michael Andersson.

Ett möjligt nytt artfynd för Laxå kommun gjordes sommaren 2014 då den vattenlevande växten vattenaloe hittades i Valsverksdammen i Laxå.

I samband med atlasinventering av fåglar i Laxå tätort på förmiddagen den 2 juni 2014 gick jag för första gången runt Valsverksdammen på dess östra strand och noterade bl.a. en sjungande hanne av sävsparv i bladvassen. Valsverksdammen i Laxå är belägen direkt öster om industriföretaget ESABs anläggning. Den här dagen var vattenståndet väldigt lågt i dammen, betydligt lägre än vid mina tidigare besök, och det gick bra att promenera långt ut på blottlagd botten på dammens östra sida. Jag oroade tre drillsnäppor som sökte föda på stränderna och en knipa simmade undan med sina fyra dunungar när jag kom gående på stranden. Ladusvala och hussvala samlade bomaterial på andra stranden, en makaonfjäril flög

förbi mig och jag såg missne. I en märklig, cirka 100 kvm stor dygig pöl i mineraljorden (grävd eller naturlig?), cirka 10 meter öster om åns dåvarande vattenlinje, upptäckte jag ett stort bestånd av vattenaloe *Stratiotes aloides*. Det var flera hundra plantor i denna pöl, som är högst 100 kvadratmeter stor, varav två plantor blommade. Lokalen har koordinaterna i Rikets nät RT 90: 6541979 / 1431908. (Pölen syns på satellitbild på "www.hitta.se".)

I Närkes flora (Löfgren 2013) finns en kartprick för ett fynd av vattenaloe i Laxsjöarna gjort före 1970. Kartpricken är satt på gränsen mellan Laxå och Askersunds kommuner. Vid kontroll i Närkes floras kortregister

Vattenaloe *Stratiotes aloides*.

framgår att rapporten från Laxsjöarna (funnen av Josef Lundell enligt Edvard Broddevsons manuskript) saknar sockenangivelse. Det finns heller inga rapporter i Artportalen. Huruvida vattenaloe har hittats i Ramundeboda församling eller Laxå kommun tidigare än 2014 är alltså oklart. Vattenaloë bör dock kunna ha fler växtplatser i Laxå som till stor del är lugnflytande och näringsrik.

Vattenaloë räknas till familjen dybladsväxter *Hydrocharitaceae*. Artepitetet *aloides* betyder aloe-liknande och syftar på att bladen liknar dem hos arterna i släktet *Aloë*. Vattenaloe är flerårig. Plantorna är rosettförmiga med sköra, smala taggiga blad. Blommorna är tretaliga och plantorna skildkönade. Vattenaloë är sällsynt och växer nedsänkt i grunda, näringsrika och stillastående vatten. Plantorna är löst fästade i botten, men vid blomningstid flyter den täta rosetten upp till ytan, så att bladspetsarna står ovan vattenytan. Enligt flera källor saknas hanplantor helt i Sverige och växten sprider sig endast med utlöpare (Löfgren 2013, Mossberg & Stenberg 2010, Krok & Almqvist 2007, Ljungqvist 2007, Rydberg & Wanntorp 2001). Malmgren (1982) berättar att fossilfynd av blad är gjorda i Sverige, men inte

”...av frön, vilket tyder på, att hanplantan saknats här åtm. under hela den postglaciala tiden. I Danmark är fossila frön kända från intramoräna avlagringar.” Edqvist och Karlsson (2007) berättar att det lär ska finnas ett beläggelexemplar av en hanplanta insamlad vid Jönköping 1874 i ett herbarium i Genève, så kanske är hanplantorna bara väldigt sällsynta i Sverige?

Litteratur

Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Löfgren, L. 2013. *Närkes flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Ljungqvist, K. 2007. *Nyttans växter – Uppslagsbok med över tusen växter – Historik om svensk medicinalväxtodling*. Calluna förlag, Linköping.

Malmgren, U. 1982. *Västmanlands flora*. Lund & Stockholm.

Mossberg, B. & Stenberg, L. 2010. *Den nya nordiska floran*. Stockholm.

Rydberg, H. & Wanntorp, H-E. 2001. *Sörmlands flora*. Botaniska sällskapet i Stockholm.

Vårkollen - Hur långt har våren kommit?

I kampanjen ”Vårkollen” vill Svenska Botaniska Föreningen och Svenska Fenologinätverket veta hur långt våren har kommit i landet den 30 april - 1 maj 2015. Väntar du fortfarande på vårtecknen eller är de redan igång? Gå till ”www.vårkollen.se” och skicka in hur det ser ut hos dig.

”Vårkollen” behöver din hjälp för att få veta hur det ser ut i hela landet. De har valt ut några vanliga vårtecken, som t.ex. blomning och lövsprickning av några olika arter. Kolla hur långt de kommit hos dig! De vill att du skickar in även om de inte har kommit igång än.

Vårens ankomst varierar ofta mycket mellan åren. Med ”Vårkollen” kan vi tillsammans studera hur mycket det skiljer år från år. Dessutom påverkar klimatförändringen växtsäsongen: att vårtecknen kommer tidigare och växtsäsongen

förlängs är kanske den tydligaste effekten av klimatförändringen i naturen. ”Vårkollen” kommer att bidra till att mäta hur stor denna effekt är.

Med ”Vårkollen” vill man uppmärksamma en av naturens viktigaste egenskaper – växtsäsongen – och att den förändras med klimatförändringen.

Ladda ner en krysslista med vårtecken på hemsidan ”www.vårkollen.se” och rapportera dina observationer på samma sida.

Mosippeprojektet i Örebro län efter tio år

Text och bild: Arne Holmer.

Efter tio år av åtgärder och inventeringar är det dags att följa upp hur det går för mosippan i Örebro län. Utvecklingen efter en stor naturvårdsbränning på Vissbodamon blir spännande att följa i framtiden.

Arbetet med att rädda mosipporna började i Vissbodamons naturreservat 2003 med att Botaniska sällskapet röjde runt de tre sista kvarvarande plantorna. De var återstoden av ett mycket rikt bestånd som 1962 var anledning till att tallmon söder om Hallsberg gjordes till ett naturreservat. De friröjda plantorna tog ingen skada utan fortsatte att frodas. I den mer eller mindre nakna marken runt de gamla plantorna hände inget till en början, men efter 6-7 år satt där flera små självsådda plantor. I fjol (2014) hade där blivit en grupp på 17 rätt fina plantor varav flera bar blommor. Det här visar att det går att bättra på ett mosippbestånd med enbart mekanisk bearbetning av marken. De tre gamla plantorna med sina ättlingar är nu 33 bladrossetter. Även om vi använder ordet plantor så räknar vi numera bladrossetter (skott) när vi för statistik över mosipporna. En planta kan från sin jordstam skicka upp flera skott, bladrossetter, som bildar blommor. Det blir till att gå ned på knä och titta noga och kanske känna med fingrarna i plantan, som ibland kan vara en tät tuva av rosetter.

Men vi gick vidare 2004 genom att börja bränna i skogen och så ut frön. Ett samarbete startade mellan Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och Örebro läns botaniska sällskap. Som medlem i Botaniska sällskapet tog under-

tecknad på sig uppgiften att så och plantera mosippor i de brandytor som Skogsstyrelsens manskap skapade. Det har fungerat avgjort bäst genom sådd direkt i askan, även om några nya stora plantor har tillkommit genom utplantering. När plantor började spira hölls påträngande vegetation borta genom rensning. Enbjörnmossa, brännmossa, levermossor, rotmurklor, mjölkört och bergkorsört hörde till de besvärligare konkurrenterna. Plantorna har räknats och rapporter har lämnats till Länsstyrelsen vid slutet av varje år.

Nå, hur har vi lyckats med att rädda mosippan från att försvinna ur skogarna? Den första sådden 2004 blev förvånansvärt framgångsrik med 40-talet bra plantor som blommade vackert efter tre år. Vi utvidgade därför projektet till flera lokaler i såväl södra som norra delen av länet och i Örebrotrakten. Upprepade sådder har också gjorts på Vissbodamon. Enklast ser man resultatet av våra ansträngningar i en tabell.

Totalt finns nu 490 stora plantor i länet på de lokaler vi arbetat med (med stora menas att de har blommat eller är så stora att de kan förväntas snart komma i blom). Dessutom finns just nu 317 ettåringar och 300 små groddplantor från den senaste sådden och 296 plantor av vilka många segar sig fram och inte vill växa till sig. Många plantor

Mosippor på bearbetade lokaler i Örebro län 2014

Räknar skott=bladrossetter	Totalt	Gamla urspr.	Nya stora	Nya stora	1-åringar	Andra småplantor,	Groddplantor	Blommor
	Stora plantor (skott)	beståndet (skott)	genom sådd 2004-2009	genom sådd 2010	sådd 2013	några år självföryngrade	sådd 2014	och knoppar
Vissbodamon (sådder 2004-2014)	252	23	34	195	317	93	300	118
Lerbäcksåsen (sådda 2009)	88	2	86			51		6
Sörsjön	24	15	9			7		5
Simonslund	36	5	31					2
Adolfsberg (sådda 2008)						67		0
Karlslund (sådda 2008)						0		
Kaggaheden (sådd 2007,-08,-10)	90	88	2			78		?
	490	133	162	195	317	296		131

Naturvårdsbränning för mosippan i Vissbodamons naturreservat.

har aldrig blivit stora utan sitter där oföränderligt små år efter år. Det finns många plantor sådda för 10 år sedan som knappt är tumnagelstora, men de ger sig inte utan lever vidare trängda av mossa som vi försöker hålla undan. (Hela tabellen med alla uppgifter finns inte med i tabellen ovan).

Det kanske kan tyckas vara ett magert resultat med tanke på att det har såtts många tusen frön år efter år. Groningsprocenten ligger mellan 10 och 30 procent, men de flesta groddplantorna blir inga stora plantor. Hur det tar sig varierar mycket mellan brandytorna. I två närliggande ytor kan det i den ena efter två-fyra år blomma vackert med många fina plantor medan det i den andra inte blir en enda bra planta. Man undrar varför? Det kan nämnas att en av de frodigaste ytorna är en gammal kolbotten. Där satt i fjol 25 stycken kraftiga 4-åriga plantor med 74 blommor. Det finns allmänt en tydlig tendens att det efter en vacker blomning 3e och

4e året, kanske också 5e, så slutar plantorna ge blommor. De blir svagare och tynar bort. Återigen, varför? När det gäller frösättning ser vi att långt ifrån alla blommor lämnar frön. Fröställningen vissnar bort, eller det blir små icke livsdugliga frön, insekter och andra djur biter av såväl knoppar som blommor och fröställningar.

I skrivande stund, 12 mars, börjar knopparna tränga upp i solljuset och om sol och värme medger slår de ut i blom redan i slutet av månaden. Våren är tidig i år:

Det pyr fortfarande efter bränningen i Vissbodamons naturreservat.

För att behålla en vacker lokal med mosippor förefaller det nödvändigt att år efter år fylla på med nya frön i bearbetad mark.

I år gjordes ett stort ingrepp i skogen på Vissbodamon. En naturvårdsbränning utfördes i större delen av reservatet. För att skydda några mindre ytor i vilka det fanns många nya sippor på gång, märkte vi ut dem. Företaget vattnade och tog särskild hänsyn till dessa ytor. Det visade sig emellertid efteråt att nästan alla mosippor i skogen klarat sig utmärkt, även de som inte skyddats på något sätt. Samtidigt kunde vi konstatera att elden långt ifrån överallt i reservatet bränt bort så mycket mossa och förna som vi önskat. Det hade behövt brinna bättre. Nu blir det spännande att se hur området utvecklas de närmaste åren. Många blommor önskas och rik frösättning för att det ska bli nya plantor på den brända marken.

Den första blomman i vårt projekt, 24 april 2007.

Utdrag ur ÖLBS verksamhetsberättelse 2014

Örebro Läns Botaniska Sällskap har vid utgången av år 2014 genomfört sitt 52:a verksamhetsår. Genom att synas i olika sammanhang har sällskapet bidragit till att sprida intresset för botanik. Vid årets slut fanns 148 medlemmar, varav 19 familjemedlemmar och 5 organisationer. Sällskapet har fem hedersmedlemmar: Birgit Fredriksson, Arne Holmer, Karl Gustaf Nilsson, Lena Lindgren och Lars Löfgren.

Styrelse har under året varit: ordförande Rain Nylund, vice ordförande Daniel Gustafson samt ledamöterna Inga Hedgren, Owe Nilsson, Berit Ragné och Therese Aremyr. Suppleanter har varit Ingevi Fall och Gunilla Dahlén. Till kassör valdes vid årsmötet Lina Rydén. Lina avgick dock från styrelsen under våren och posten har sedan dess varit vakant. Herbert Kaufmann har hjälpt till med bokföringen. Styrelsen har haft åtta protokollförda möten under 2014.

Aktiviteter under 2014. Under året har genomförts fem medlemsmöten med 93 deltagare och sex exkursioner med 99 deltagare. Medlemsmötena har hållits på Ideellt utvecklingscentrum, Föreningarnas hus eller Länsstyrelsen, där vi kunnat vara utan kostnad för lokal.

De vilda blommornas dag 15 juni. Blomstervandringar hölls med totalt ca 50 deltagare i Bullerdalen Karlskoga, Ställdalen Ljusnarsberg, Varbergaskogen och Vattparken, Örebro. Ledare: Owe Nilsson, Märta Dahlberg, Thyra Lundell, Inga Hedgren, Leif Sandgren och Björn Nordzell.

Deltagande på Tysslingedagen 29 maj samt Naturskyddsföreningens riksstämma i Örebro 14-15 juni. ÖLBS deltog med ett bord och personal där vi informerade om föreningen och Närkes flora.

Floraövervakning. Ett flertal av föreningens medlemmar har deltagit i floraövervakningen och besökt ett antal lokaler. Länsstyrelsen har samordnat arbetet. Kommunansvariga finns i länets alla kommuner.

Rapportering sker till Artportalen. Föreningens egen ansvarige för floraövervakning har varit Owe Nilsson. Vid slutet av året har ÖLBS sökt och fått pengar från Landstingets vilt- och naturvårdsfond och Länsstyrelsen till att under 2015 kvalitetsgranska data rapporterades inom floraväxteriet.

Hemsidan ger en utmärkt bild av sällskapet och är viktig för att sprida kännedom om vår verksamhet. Webbmaster: Arne Holmer, adress: "www.olbs.se".

T-Veronikan har enligt utgivningsplanen utkommit med fyra nummer under året. Totalt omfattar årets utgivning 96 sidor. Alla nummer har tryckts helt i färg med akvareller av Björn Nordzell på omslaget. Innehållet i övrigt har bl.a. bestått av vetenskapliga rapporter, exkursionsrapporter, fyndrapporter, naturvårdsnyheter, kåserier och föreringsnytt. Särskilt kan nämnas två artiklar av Claes Eliasson om hur fjärilar födosöker i blommor samt del 3 i Åke Lindströms serie om nya artnamn på kärlväxter. Material till T-veronikan har skickats till den nya e-postadressen teveronikan@gmail.com.

Herbariet. Karolinska skolans herbarium, som numera ägs av Örebro kommun, vårdas och förvaltas av ÖLBS. En arbetsgrupp har sammanträtt vid 13 tillfällen under året och deltagarantalet har varierat mellan 8 och 15. Under hösten 2014 har Owe Nilsson varit herbarieansvarig efter att Inga Hedgren drabbats av sjukdom och Ingevi Fall har ansvarat för herbariemötena. Arbetet har bestått i att se till att växten sitter fast på sitt ark, har fullständig namnetikett och rätt namn. Arken sorteras sedan efter artnamn och placeras till sist i befintliga skåp på logementet Narvas vind, Grenadjärstaden i Örebro. Herbariet innehåller minst 25 000 växter, kanske det dubbla. Herbariegruppen arbetar som en studiecirkel hos Studieförbundet.

Ekonomi. För ÖLBS ekonomi se årsredovisningen.

Program 2015

Håll utkik efter kompletteringar i kommande nummer av T-Veronikan och på föreningens hemsida ”www.olbs.se”. Höstens inomhusmöten annonseras senare.

Inomhusmöten

25 mars Västmanlands botaniska förening besöker oss och berättar om sin verksamhet. Kl. 18.00, Föreningarnas hus, Slottsgatan 13 A, Örebro.

Exkursioner

23 maj Cykelexkursion norr om Örebro. Vi besöker kända och okända platser runt Axberg, Ölmbrotorp och Seltorp. Samling med cykel kl 11.00 på Kvinnerstaskolans parkering. Ledare Daniel Gustafson, tel. 073-714 16 06.

14 juni De Vilda Blommornas Dag.

Spångabäcken. Fjärilar och blommor i naturreservatet. Samling vid Svampen Örebro kl 10.00 eller Munkhyttans skola kl 11.00. Ledare Claes Eliasson. Gunilla Dahlén kontaktperson vid Svampen, tel. 070-325 36 22.

Ställdalen. Samling Alströms parkering kl 14.00. Anpassat för personer med funktionsnedsättning. Ledare Märta Dahlberg, tel. 0240-66 10 03.

Vattenparken. Växter, fåglar och fjärilar. Anpassat för personer med funktionsnedsättning. Ledare Björn Nordzell, tel. 019-24 40 31, och Leif Sandgren.

27 juni Vi besöker Hällabrottet och Norra Mossby. Samling kl. 9.00 vid Scandic hotell i Örebro eller kl. 10.00 vid värdshuset Trilobiten i Hällabrottet. Ledare Arne Holmer, tel. 0582-407 58.

September Vad växer på och kring murarna i Sommarroskogen? Samling vid Sommarro värdshus kl 17.00. Ledare Therese Aremyr, tel. 070-637 55 71.

26 september Svampar i Vena hage, Älvhyttan. Ängssvampar, vaxskivlingar, samt rödskivlingar i länets rikaste lokal. Samling Svampen Örebro kl 9.15, Nora torg kl 10.00 och Vena hage kl 10.30. Ledare Herbert Kaufmann, tel. 019-24 61 94.

Herbariegruppen kommer under våren att träffas för arbetsmöten den 25/3, 15/4 och 6/5. Alltid kl. 15-20 och alltid på en onsdag i f.d. logementet Narva.

Botanikläger 2015

Fredag 3 juli till söndag 5 juli

Skulle du vilja lära dig mer om växter tillsammans med andra intresserade? Vi ordnar ett botanikläger fredagen den 3 till söndagen den 5 juli på en botaniskt intressant lokal i Örebro län. Botanikstudier under avslappnade och trevliga former, för nybörjare eller dig som vill lära dig lite mer. Är du intresserad av att delta? Hör av dig till Michael Andersson (tfn 019-33 59 54, e-post primus@telia.com) eller Daniel Gustafson (tfn 073-714 16 06, e-post daniel.gustafson@telia.com). Kostnadsfritt deltagande.

Örebro Läns Botaniska Sällskap

ÖLBS ändamål är att utgöra ett forum för utbyte av erfarenheter och kunskaper inom botanikens olika grenar, att utforska floran inom länet och att verka för skydd av växtlokaler och växtsamhällen. ÖLBS är anslutet till Svenska Botaniska Föreningen.

Styrelse

Ordförande

Vakant

Vice ordförande

Daniel Gustafson Östra Vintergatan 48
703 43 Örebro, tfn 073-714 16 06
daniel.gustafson@telia.com

Sekreterare

Gunilla Dahlén Rådmansgatan 19 A
702 13 Örebro, tfn 0703-25 36 22
dahlen.gunilla@gmail.com

Kassör

Owe Nilsson Utterbäcksvägen 10,
691 52 Karlskoga, tfn 0586-72 84 78
owe.kga@telia.com

Ledamöter

Therese Aremyr Framnäsudden 38
705 10 Örebro, tfn 070-637 55 71
therese.aremyr@orebro.se

Berit Ragné Odengatan 2
713 32 Nora, tfn 0587-109 11
berit.ragne@telia.com

David Tverling Karl XI:s väg 9,
695 32 Laxå, tfn 070-578 41 20
davidtverling@hotmail.com

Suppleanter

Margareta Hedman E Rosenbergs v 25
702 85 Örebro, tfn 070-290 71 73

Ingevi Fall Tempelkärrsvägen 25
702 30 Örebro, tfn 019-24 04 82
tfn 070-319 59 75, ingefall@telia.com

Organisationsnummer

875001-7298

Adress

Korrespondens ställs till vice ordföranden.

Medlemsavgift 2015

Ordinarie medlem 150 kr.

Familjemedlem 75 kr (ej *Veronikan*).

Avgift inbetalas till

Plusgiro **64 26 24-1**.

Glöm ej att ange namn när ni betalar medlemsavgiften. Vi är också tack-samma om ni meddelar oss era adress-ändringar och e-postadress.

Veronikan

Årgång 20 nr 1/2015

Vice ordföranden har ordet

Daniel Gustafson 3

Till minne av Inga Hedgren

Elisabet Kocken och Per Erik Persson 4

Rapport från årsmötet den 22 februari

Arne Holmer 6

Det gör ont.....!

Herbert Kaufmann 7

Utvecklingen i några bestånd av backsippa *Pulsatilla vulgaris* i Närke

Lars Löfgren 8

Rosenpilört *Persicaria minor* i Närke

Lars Löfgren 10

Några *Potamogeton*- och *Stuckenia*- bestämningar

Lars Löfgren 12

Årets växt 2015 - ögonpyrola

Ulla-Britt Andersson 15

Vattenaloe funnen i Laxå 2014

Michael Andersson 16

Vårkollen 17

Mosippeprojektet i Örebro län efter tio år

Arne Holmer 18

Utdrag ur ÖLBS årsberättelse 2014 21

Program 2015 22

